

# POLITICI PUBLICE PRIVIND AVORTUL ÎN POLONIA. CONTEXT ISTORIC ȘI PERSPECTIVE

Teodora Stanciu

Relații Internaționale.Studii Europene

Promoția 2021- 2024

teodora.stanciu02@e-uvt.ro

## REZUMAT

Acest articol explorează evoluția politicilor publice privind avortul în Republica Polonă, din perspectiva a două dimensiuni iminente societății, socială și politică, examinând contextul istoric și influențele externe, mai ales influența Bisericii Catolice și apartenența la Uniunea Europeană. Analiza evidențiază, totodată, tensiunile dintre valorile tradiționale și drepturile individuale, axându-se îndeosebi pe impactul acestei legislații deficitare asupra sănătății și drepturilor femeilor. De asemenea, studiul de caz – Alicja Tysiąc vs. Republica Polonă, va confirma și demonstra nevoia stringentă de elaborare a unui cadru legislativ democratic, care să sublinieze importanța desprinderii de sub diferite mijloace de opresiune ce periclitează în mod latent emanciparea acestora.

**Keywords:** avort, politici publice, norme europene, drepturi fundamentale, valori religioase, Uniunea Europeană, Biserica Catolică.

## LISTA PRESCURTĂRIILOR FOLOSITE ÎN TEXT

UE- Uniunea Europeană.

ONU- Organizația Națiunilor Unite.

CEDO- Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

RI- Relații Internaționale.

EWL-European Woman's Lobby.

IPPF-International Planned Parenthood Federation.

PiS-Partidul Lege și Justi

## INTRODUCERE

Odată cu recunoașterea și acceptarea general valabilă a mișcării feministe pe plan internațional în cea de-a doua jumătate a secolului al-XX-lea, s-a resimțit criza legislativă acută de care s-au lovit feministele în procesul lor de emancipare.<sup>1</sup> Avortul a reprezentat de-a lungul timpului, un obiectiv legislativ stringent al acestei mișcări, devenind un subiect tot mai controversat al bioeticii mondiale. Aceste transformări legislative și sociale, grăvitează în jurul mai multor factori, ce țin de aspecte iminente ale vieții, precum, autonomia corporală, drepturi fundamentale, convingeri ideologice, norme sociale, etc.

Discuțiile privind avortul sunt, totodată, încărcate de tensiuni culturale și religioase, reflectând conflicte fundamentale între valorile tradiționale și drepturile individuale.

Astfel, problematica avortului s-a transpus în legislația internă a statelor prin intermediul politicilor publice, reprezentând din punct de vedere normativ, fundația elaborării unui cadru legislativ pertinent pentru această necesitate. În acest context, Republica Polonă oferă un caz de studiu relevant, întrucât, statul a traversat transformări legislative și sociale semnificative în privința avortului, influențate de istoria sa complexă și de influențele externe, cum ar fi apartenența la Uniunea Europeană, ori alți actori non-statali, precum Biserica Catolică.

Republica Polonă se distinge printr-o legislație a avortului extrem de restrictivă, comparativ cu alte țări europene. În ciuda apartenenței sale la Uniunea Europeană, unde multe state membre au legislații mai liberale în privința avortului, guvernul polonez menține reglementări stricte, influențate de Biserica Catolică.<sup>2</sup> Această situație face din această țară un studiu de caz fascinant pentru înțelegerea interacțiunii dintre religie, politică și drepturile femeilor. Analiza acestui

<sup>1</sup> Ioana Vlad, „Feminismul”; în: Mihaela Miroiu (Ed), *Ideologii politice actuale*, Polirom, București, 2012, p.51.

<sup>2</sup> Katarzyna Kolodziejczyk, „Poland in the European Union. Ten years of membership” în: *UNISCI Journal*, nr.39, 2016, p.18.

context specific poate oferi perspective valoroase asupra modului în care legile privind avortul sunt formulate și implementate în alte țări cu influențe religioase și conservatoare puternice. Astfel, lucrarea își va găsi cursul bazată pe următoarea ipoteză „schimbările legislative în politica de avort din Republica Polonă au fost influențate în mod semnificativ de ciocnirea dintre cele două noțiuni iminente unei societăți democratice: valorile religioase și valori ideologice, respectiv normele europene” aceasta fiind confirmată cu ajutorul întrebărilor de cercetare:

„Cum reflectă evoluția politicilor publice privind avortul în Republica Polonă tensiunile dintre valorile tradiționale și obligațiile internaționale privind drepturile omului?” și „A oferit perioada post-comunistă, paradoxal, un cadru legislativ mult mai rigid și illogic?”

Primul capitol, *Politicile publice privind avortul în Polonia: de la câștigarea independenței până la căderea comunismului* va pune accentul pe metamorfozele legislative prin care au trecut politicile avortului în Republica Polonă timp de șaptezeci și unu de ani, sub cupola mai multor regimuri de putere. Acest capitol este împărțit în două subcapitole denumite *Definirea cadrului conceptual* și *De la obținerea independenței până la căderea comunismului*, bazându-se pe numeroase surse academice, precum cărți de specialitate ori articole științifice relevante pentru tema aleasă.

Astfel, prima parte a acestui capitol *Definirea cadrului conceptual* va expune diferite perspective ale mai multor autori de specialitate asupra feminismului și implicit asupra avortului, respectiv a necesității obținerii acestui drept în societatea contemporană.

Va evidenția, de asemenea, caracterul ambivalent al feminismului, caracterizat de lupta asiduă a femeilor de a-și extinde drepturile atât pe plan internațional, cât și pe plan național. În plus, va încerca să aducă în atenția auditorului, complexitatea acestei teorii internaționale și impactul ei asupra societății în care trăim.

Cea de-a doua parte, *De la obținerea independenței până la căderea comunismului* va urmări realitatea societății poloneze după câștigarea independenței și felul în care aceasta s-a difuzat asupra politicilor publice de avort, care la acea vreme aveau un context legislativ nedeterminat. De asemenea, va acorda o atenție sporită asupra prezenței Bisericii Catolice și influenței acesteia asupra deciziilor guvernului polonez, mai ales asupra avortului, care se ciocnește frontal cu valorile religioase. Acesta va oferi, totodată, un studiu etapizat al politicilor de avort din Republica Polonă, începând cu perioada de

glorie, respectiv obținerea independenței și culminând cu declinul, respectiv prăbușirea regimului comunist din statele comuniste. Va analiza îndeaproape oscilațiile acestor politici de-a lungul a șapte decenii.

Al doilea capitol, *Perioada de tranziție: de la căderea comunismului până la apartenența Uniunii Europene* va supraveghea și analiza interacțiunile politicilor de avort cu diferiți factori, precum politici, sociali și culturali prin care a trecut societatea poloneză după o stare de confuzie generată de schimbarea regimului, precum și interacțiunile acesteia cu autorități supranaționale.

Prima parte a acestui capitol, *Perioada post-comunistă*, va explora parcursul politicilor de avort după căderea comunismului, paradoxul democrației, precum și lupta dintre obiectivele mișcărilor sociale feministe și valorile catolice ale sfântului lăcaș.

În continuare, va analiza amănunțit schimbările aduse de legiuitorului polonez asupra acestei proceduri, de-a lungul a cincisprezece ani, până la aderarea Republicii Polone la Uniunea Europeană din 2004.

Cea de-a doua parte, *Republica Polonă ca stat membru al Uniunii Europene*, va urmări interacțiunea statului cu o autoritatea supranțională, reacțiile acesteia în fața propunerilor ori recomandărilor a diferitelor organizații mondiale, precum și respectarea drepturilor și obligațiilor impuse de apartenența la Uniune. Toate acestea având la bază subiectul principal al studiului și anume avortul.

În final, cel de-al treilea capitol va încerca să găsească un răspuns pentru întrebările de cercetare de mai sus cu ajutorul studiului de caz Alicja Tysiąc VS Republica Polonă, ce reprezintă un caz valoros asupra dilemei intersecției dintre valorile religioase și drepturile omului, respectiv ale femeilor. Acest studiu va arăta cum cadrul legislativ inconsecvent asupra avortului a avut consecințe dramatice în privința autonomiei corporale ale femeilor din societatea poloneză. De asemenea, va căuta să exploreze interacțiunea dintre normele europene sugestionate de Uniunea Europeană și perspectivele și valorile catolice emane de către societatea și politicul Republicii Polone.

Per ansamblu, lucrarea de față va urmări dinamica politicilor de avort din Republica Polonă, investigând influențele interne și externe care au modelat aceste politici. Vom explora impactul legislației restrictive asupra sănătății și drepturilor femeilor, rolul actorilor internaționali, precum UE și CEDO, și răspunsurile societății

civile la aceste provocări. Studiul va oferi o înțelegere aprofundată a metamorfozelor complexe care stau la baza politicilor avortului în Republica Polonă și va contribui la discuțiile mai largi privind drepturile reproductive și egalitatea de gen în context european.

## CAPITOLUL 1

### POLITICILE PUBLICE PRIVIND AVORTUL ÎN POLONIA: DE LA CÂȘTIGAREA INDEPENDENȚEI PÂNĂ LA CĂDEREA COMUNISMULUI

#### 1.1. DEFINIREA CADRULUI CONCEPTUAL

Încă din istorie și până în contemporaneitate, dimensiunea socio-politică a avortului a avut un caracter destul de ambiguu, alimentat de natura controversată și friabilă a acestui subiect. Criticat de unii și susținut de alții „avortul reprezintă unul dintre cele mai dezbătute subiecte ale bioeticii, fiind totodată și unul dintre cele mai complexe”.<sup>3</sup> În contextul politicilor publice privind avortul, integrarea noțiunilor conceptuale ale feminismului devine fundamentală pentru a aborda problemele complexe legate de drepturile reproductive ale femeilor. Din acest motiv, pentru a înțelege mai bine teoria feminismului pe plan internațional, este important să amintim diverse puncte de vedere ale autorilor de specialitate, care au șlefuit de-a lungul anilor noțiunile teoretice ale acestui concept, deoarece „feminismul, în relațiile internaționale, a deschis calea unei întregi serii de dezbateri și arii de lucru, de la femeile din diplomatie, la cele implicate în război ori operațiuni de pace.”<sup>4</sup> Scopul mișcării feministe, în accepțiunea autoarei Bell Hooks, constituie lupta împotriva opresiunii sexiste, aceasta considerând că feminismul nu ar trebui să privilegieze femeile în raport cu bărbații, ci mai degrabă, ar trebui să constituie o etapă a evoluției umane.<sup>5</sup>

Un prim exemplu ar putea fi reprezentat de perspectiva autoarei, Cynthia Holden Enloe, o cunoscută exponentă a feminismului, care în lucrarea *Maneuvers: The International Politics of Militarizing Women's Lives*, vorbește despre

„militarizare și despre modul în care guvernele utilizează munca femeilor în procesul de pregătire a războiului și în derularea propriuzisă a acestuia.”<sup>6</sup>

În plus, Enloe a analizat feminismul din perspectiva globalizării și din privința politicilor naționale și internaționale concepute pentru a defini mult mai concis drepturile femeilor.<sup>7</sup> De asemenea, un al doilea exemplu, constă în perspectiva autoarei J. Ann Tickner, care folosește în cadrul lucrărilor sale, dihotomia referitoare la perspectivele masculine și feminine, aceasta considerând că cele două noțiuni sunt mai degrabă grupări sociale, decât concepte determinate biologic.<sup>8</sup> Aceasta expune și analizează în lucrarea sa *A Feminist Voyage through International Relations* optica realistă a lui Hans Morgenthau asupra relațiilor internaționale, considerând-o un exemplu eligibil pentru felul în care perspectiva masculină poate fi observată în cadrul relațiilor internaționale. Întrucât, susținea Tickner, că perspectivele masculine sunt adesea asociate cu abordări competitive, concentrate pe securitate și rezolvarea conflictelor, în timp ce perspectivele feministe sunt adesea legate de abordări cooperative, centrate pe construcție comunitară și soluții nonviolente.<sup>9</sup>

De asemenea, Simone de Beauvoir, în lucrarea sa *The second sex*, respectiv în al doilea volum al acestei lucrări *Facts and Myths* arată cum teoriile feministe și politicile echitabile în acest domeniu, nu se referă doar la accesul la serviciile de sănătate în privința reproducerii, ci și la recunoașterea și garantarea autonomiei femeilor în luarea deciziilor cu privire la propriul corp.<sup>10</sup>

Observăm, așadar, complexitatea acestei teorii și importanța ei pe scena internațională, precum și diferitele forme pe care le poate dobândi în funcție de perspective. De asemenea, în lumina acestor puncte de vedere, putem afirma faptul că, feminismul este într-o luptă perpetuă, vizibilă atât pe plan internațional, cât și pe plan național, întrucât, această mișcare exercită o influență semnificativă asupra formulării și evoluției politicilor publice, încercând să modeleze societatea către o mai mare egalitate de gen.

Treptat, cadrul legal destinat feminismului s-a extins și s-a transpus în societate prin intermediul politicilor publice, acestea constituind de fapt „o rețea de decizii legate între ele privind alegerea

<sup>3</sup> Andra Tomescu, Delia Todiraș, as.univ.dr. Nicușor Bigiu, prof. univ. dr. Liliana Rogozea „Problematika avortului în România și influența regimului comunist” Universitatea Transilvania, Brașov, 2013, p.75.

<sup>4</sup> Eleonora Mirabela Tufan, Feminismul în relațiile internaționale, în: *Analele Universității „Constantin Brâncuși” seria Litere și Științe Sociale*, Nr.3, Târgu-Jiu, 2011, p.137.

<sup>5</sup> Bell Hooks, *FEMINIST THEORY from margin to center*, Routledge, Boston, 1984, p.5.

<sup>6</sup> Eleonora Mirabela Tufan, *op.cit.*, p.138.

<sup>7</sup> Ibidem, p.139.

<sup>8</sup> J. Ann Tickner, Feminist responses to international security studies, în: *Taylor & Francis*, vol.16, 2006, pp.43-48.

<sup>9</sup> Ibidem, pp.5-18.

<sup>10</sup> Simone de Beauvoir, *The Second Sex*, Gallimard, Paris, 1949, pp.158-160.



obiectivelor, a mijloacelor și a resurselor alocate pentru atingerea lor în situații specifice.”<sup>11</sup>

Construirea lor este amplă, iar „procesul de realizare a politicilor publice este complex și implică dimensiuni, mecanisme și actori într-o rețea de interrelații”.<sup>12</sup>

Motiv pentru care, pentru a înțelege mai bine alcătuirea lor, este important să amintim procesul de desfășurare a unor politici publice, deoarece, ciclul acestora are un caracter repetitiv, desfășurat în baza a cinci etape, precum: stabilirea agendei, definirea problemei, identificarea variantelor, implementare a politicii publice, monitorizare și evaluare. Toate aceste etape trebuie parcurse pentru a crește șansele sustenabilității politicilor publice.<sup>13</sup>

O abordare cuprinzătoare a politicilor publice trebuie să încorporeze noțiunile prezentate mai sus, pentru a sprijini strădania depusă în numele feminsimului și pentru a asigura o protecție adecvată a drepturilor femeilor într-o societate bazată pe egalitatea de gen și pe autonomia propriului corp. În acest sens, Catharine A. MacKinnon prezintă în lucrarea sa *Toward a Feminist Theory of the State* o diviziune pertinentă bazată pe două noțiuni: public&privat, care intervin în viața și în drepturile femeilor. Potrivit acesteia, femeile nu au nicio intimitate de pierdut sau de garantat, întrucât, o acțiune care aparține mediului privat, a ajuns să fie unul dintre cele mai dezbătute și controversate subiecte pe plan mondial, subiect care în atenția publică, pune la îndoială probitatea morală a femeilor. Aceasta sugerează ideea că, femeile nu sunt privite ca având dreptul la propriul lor spațiu intim și personal, fiind mai degrabă victimele unor decizii luate într-un spațiu colectiv.<sup>14</sup>

Explorarea teoriei feministe din diverse perspective, așa cum a fost ilustrată cu ajutorul contribuțiilor multiple ale diferiților autori, evidențiază complexitatea și profunzimea acestei mișcări. Această teorie reprezintă un mijloc de înțelegere a inegalităților de gen și a structurilor patriarhale din societate, precum societatea Republicii Polone, a cărui caracter patriarhal dictează și acum normele sociale.

În cele din urmă, vom observa cu ajutorul următorului subcapitol, mijloacele prin care acest subiect a fost abordat, contextul legal care

i s-a oferit de-a lungul anilor de către guvernul polonez, precum și impactul pe care l-au avut diferiți actori din afara sferei politice asupra acestor decizii. În plus, scopul lucrării este acela de a cerceta și analiza atent evoluția legislativă a acestui subiect în contextul încetării primei conflagrații mondiale, respectiv a obținerii independenței, conturată ulterior de supremația ideologiei comuniste.

## 1.2. DE LA OBȚINEREA INDEPENDENȚEI PÂNĂ LA CĂDEREA COMUNISMULUI

Odată cu încheierea primei conflagrații mondiale, cea mai importantă consecință a acestui eveniment istoric pentru Republica Polonă a fost obținerea independenței. Însă, așa cum era de așteptat, aceasta era în continuare sub jugul stării de instabilitate și fragmentare politică, alimentată de încercările precipitate ale guvernului de a se restabili, atât ca integritate teritorială, cât și ca norme de drept intern. Motiv pentru care, considerând obținerea autonomiei drept fază incipientă a acestei lucrări, putem observa faptul că, odată dobândită, aceasta s-a dovedit a fi un element catalizator în desfășurarea anumitor acțiuni legislative și nu numai, precum reforme juridice, politice, sociale și economice.<sup>15</sup>

Însă, aceste reforme au fost caracterizate de un deznodământ șubred și plin de carențe, observate și relevante pentru subiectul nostru în lacunele sistemului medical, care la acea perioadă se confruntau cu o criza economică profundă, fiind consecința unor transformări legislative și administrative bruște, lipsite de viabilitate.<sup>16</sup> În această privință, în lucrarea sa, *Rupture and Continuity: Abortion, the Medical Profession, and the Transitional State—A Polish Case Study*, Atina Krajewska, surprinde întocmai metamorfoza Republicii Polone care s-a materializat în schimbări legislative și instituționale, ori eforturi de a profesionaliza și unifica sfera medicală, inclusiv punerea la dispoziție a unor fonduri de asigurări medicale, în contextul în care, capacitatea economică a țării era destul de precară.<sup>17</sup>

Așa cum era de așteptat, și politicile publice privind avortul au trecut prin filtrul acestor transformări, fiind influențate într-o măsură semnificativă de Biserica Catolică. Rolul determinant al acesteia în definirea eticii și

<sup>11</sup> Adrian Miroiu, *Introducere în analiza politicilor publice*, Paideia, București, 2001, p.9.

<sup>12</sup> Ibidem, p.27.

<sup>13</sup> Adrian Moraru, Dr. Florin Bondar, Violeta Alexandru; „Manual de politici publice” în: *Institutul pentru politici publice*, ediția a-II-a, București, 2019, p.54.

<sup>14</sup> Catharine A. MacKinnon, *Toward a Feminist Theory of the State*, Harvard University Press, Londra, 1989, p.190.

<sup>15</sup> Atina Krajewska, *Feminist Legal Studies -Rupture and Continuity: Abortion, the Medical Profession, and the Transitional State—A Polish Case Study*, Springer, New York, 2021, pp.323-325.

<sup>16</sup> Ibidem, p.330.

<sup>17</sup> Ibidem, pp.335-350.

normelor sociale privind avortul în Republica Polonă post-Primului Război, a contribuit la emiterea unor politici sociale, caracterizate de o strânsă legătură între influențele religioase și deciziile guvernamentale.

Pentru a creiona o imagine istorică cât mai clară, este absolut necesar să menționăm faptul că, peisajul legislativ polonez în privința drepturilor ce vizau această minoritate, a fost modelat de-a lungul vremii, într-o măsură predominantă, de interacțiunile și negocierile dintre două forțe care aparțin identității și societății umane, precum Biserica Catolică și mișcarea feministă.

Mișcării feministe îi este atribuită o identitate general acceptată abia în anii '60, apărută „ca reacție la nedreptatea de gen, respectiv la regimul de putere în cadrul căruia femeile sunt devalorizate, inferiorizate și dezavantajate pentru că sunt femei”.<sup>18</sup> Ideologia de eliberare a femeilor, precum și cea a oamenilor de culoare sau homosexualilor, subliniază importanța desprinderii de sub diferite mijloace de opresiune ce periclitează în mod latent dezvoltarea lor ca ființe umane. Nevoia apariției unei mișcări care să militeze pentru eliberarea femeilor de sub jugul mecanismelor politice ori sociale de opresiune a fost simțită dintotdeauna.<sup>19</sup>

Astfel, deși subtilă, mișcarea feministă din Republica Polonă a reprezentat o voce disidentă, care lupta pentru drepturile de reproducere ale femeilor și pentru accesul la avort sigur și legal. În opoziție cu influența Bisericii Catolice și presiunile sociale conservatoare, mișcarea feministă a pledat pentru autonomia femeilor în luarea deciziilor cu privire la propriile trupuri și vieți. Dar, cu toate că aceste două forțe mergeau în tandem în procesul decizional al politicilor publice privind avortul, realitatea este că de-a lungul acelei perioade, nu s-au observat schimbări majore pentru acest domeniu. De asemenea, este important de menționat faptul că, autoritatea statală poloneză nu a oferit femeilor suficiente pârghii legale pentru a se dezvolta sau pentru a obține drepturi în orice domeniu, precum dreptul la vot sau la libera exprimare, educație, ori dreptul la proprietate privată, și așa mai departe, limitându-le existența în baza așa-zisului rol tradițional din strânsoarea căruia, feminismul luptă și astăzi, să se elibereze.

Înainte de a avansa în analiză, este absolut necesar să menționăm faptul că, în contextul respectiv, Republica Polonă a moștenit interdicțiile privind avortul de la predecesorii săi.<sup>20</sup> Din acest

motiv, au apărut consecințe tragice, de la avorturi făcute în mod clandestin, în condiții lipsite de o procedură adecvată și sterilă, până la decesul femeilor, ale căror drepturi erau încălcate în mod abuziv. Cadrul istoric al perioadei interbelice, a pus Republica Polonă sub lupa reconstrucției și a restabilirii pe diverse planuri, precum consolidarea sistemului politic, încercarea modernizării și industrializării țării, precum și definirea unui sistem medical mai bine pus la punct. În acest sens, pentru politicile publice privind avortul, s-a ivit o urmă de speranță, la mai bine de cincisprezece ani de la obținerea independenței, mai exact în anul 1933.<sup>21</sup>

Așadar, acestea au suferit câteva modificări, iar Sydney Calkin și Monika Ewa Kaminska, surprind în lucrarea lor *Persistence and Change in Morality Policy: The Role of the Catholic Church in the Politics of Abortion in Ireland and Poland*, transformarea prin care au trecut, care, deși nu era o schimbare semnificativă, pentru progresul femeilor de la acea vreme, era un salt uriaș. Astfel, deși limitat, orizontul le-a fost deschis spre opțiuni, mai exact, în baza unor noi norme de drept intern, avortul a devenit posibil, doar în cazuri de risc major pentru sănătatea femeilor, precum și în cazul unui făt survenit în urma unui viol.<sup>22</sup>

În mod evident, Biserica Catolică a avut o atitudine opozabilă, punând accentul pe familia tradițională și dreptul la viață, devenind unul dintre cei mai relevanți actori în procesul decizional al acestui subiect.

Mai mult decât atât, așa cum am menționat și mai sus, sfântul lăcaș vizualiza femeia drept un martir al națiunii și al familiei, considerând că un asemenea drept alocat acestei minorități, ar pone gri valorile și principiile tradiționale catolice.<sup>23</sup> Pe de altă parte, interbelicul le-a oferit femeilor polone șansa de a-și exercita unul dintre drepturile fundamentale ale unui individ, precum dreptul de vot, de asemenea, le-a permis accesul la educație.<sup>24</sup>

În tot acest timp, Biserica Catolică protesta împotriva acestei hotărâri, considerând-o nejustă, astfel, în lucrarea sa *The Abortion Debate in the World Arena*, Andrzej Kulczycki, evidențiază în mod ostentativ întocmai această atitudine, prin declarația făcută de Papa Ioan Paul al II-lea: „O

*Politics of Abortion in Ireland and Poland*, SAGE Publications, Londra, 2020, p.88.

<sup>21</sup> Ibidem, pp.98-100.

<sup>22</sup> Ibidem, pp.102-105.

<sup>23</sup> Jill M. Bystydzienski, *Women's Studies International Forum- The feminist movement in poland: Why so slow?*, ScienceDirect, Oslo, 2017, p.502.

<sup>24</sup> Ibidem.

<sup>18</sup> Ioana Vlad, *op.cit.*, p.52.

<sup>19</sup> Simone De Beauvoir, *op.cit.*, pp. 55-65.

<sup>20</sup> Sydney Calkin and Monika Ewa Kaminska, *Persistence and Change in Morality Policy: The Role of the Catholic Church in the*

națiune care își ucide proprii copii este o națiune fără viitor” care a statuat vehement, prin această afirmație, opinia antagonică a Bisercii față de o posibilă liberalizare a avortului, devenind treptat un inamic ideologic.”<sup>25</sup>

Acest lucru arată că, în ciuda unor diferențe notabile, multe aspecte ale acestui dezacord din zilele noastre își au rădăcinile în fazele anterioare ale acestei controversă de lungă durată.<sup>26</sup> Întinzându-se pe drumul istoric al Republicii Polone, ajungem în contextul încheierii celui de-al doilea Război Mondial, care a constituit pentru societatea polonă și guvernul acesteia, un punct de cotitură esențial în istoria țării. Acesta a marcat nu doar sfârșitul ocupației naziste, ci și începutul unei perioade de dominație comunistă controlată de supremația Uniunii Sovietice. Dezechilibrul și confuzia au caracterizat starea politică a Republicii Polone după cea de-a doua conflagrație mondială, aducându-i acesteia numeroase carențe economice, politice, sociale, dar mai ales teritoriale. După stabilirea controlului Sovietic, Republica Polonă a devenit un stat satelit al Uniunii Sovietice, iar această poziție s-a materializat prin control politic venit din partea liderilor sovietici, ori prin intermediul unei economii planificate, precum și prin influența asupra domeniului militar.<sup>27</sup>

Observăm, astfel, gradul de influență sovietică asupra Republicii Polone, dictându-i acesteia maniera în care trebuie să acționeze. Mai mult decât atât, această perioadă a fost marcată de dezbateri aprinse și schimbări în politicile publice, inclusiv cele referitoare la avort. De-a lungul acestor transformări, drepturile reproductive ale femeilor au fost subiectul unor dispute intense, întrucât, într-o societate catolică aproape uniformă, au existat pe de-o parte încercări de a relaxa restricțiile asupra avortului, în timp ce altele au încercat să le întărească.

Astfel, în anul 1956, se înfăptuia prima revizuire a legii pe care am menționat-o mai sus, cea din 1933. Această reexaminare făcea posibil avortul pe motive socio-economice, precum condițiile de viață dificile, iar punerea sa în aplicare a fost lăsată la latitudinea medicilor, fiind adoptată fără vreo dezbateri socială semnificativă.<sup>28</sup> Opoziția a reacționat dur, dând glas opunerii liderilor bisericii, prin intermediul cardinalului Stefan Wyszyński, care a avut

următoarea declarație: „Vom lupta în apărarea fiecărui copil și fiecărui lăcaș la fel de curajos cum au luptat părinții noștri pentru existența și libertatea națiunii, plătind un preț mare în sânge. Suntem gata să murim în loc să provocăm moartea celor neapărați”<sup>29</sup> (org. în limba engleza: „We shall fight in defense of every child and every cradle as bravely as our fathers fought for the existence and freedom of the nation, paying a high price in blood.

We are ready to die rather than inflict death on the defenseless).<sup>30</sup> Această afirmație nu doar că întărește caracterul antitetice al Bisercii față de orice posibilitate de liberalizare a avortului, ci conturează un agajament moral de protejare a vieții umane.

Însă, sub cupola socialismului, femeile au obținut o serie de prevederi progresiste, precum concedii de maternitate extinse ori capacitatea de a profesa în domeniile dorite, însă, ce nu li s-a permis în schimb, a fost șansa de a înființa din punct de vedere legal organizații de femei autonome.<sup>31</sup> Exista, în schimb „Liga Femeilor Poloneze” (Liga Kobiet Polskich), care a fost principala organizație de femei din Republica Polonă ce a luat naștere sub regimul comunist, dar care a fost înființată de guvern.<sup>32</sup> Absența reală a unor organizații care să protejeze drepturile femeilor, le-a facilitat decidenților politici, posibilitatea de a manifesta o dorință artificială în ceea ce privește emiterea unor politici publice în beneficiul femeilor, care de facto, erau concepute pentru a hrăni interesele economice ale statului.<sup>33</sup>

Regimul comunist instaurat în Republica Polonă a sădit o neîncredere profundă în mișcarea feministă, respectiv în eforturile depuse în scopul egalității de gen prin intermediul propagandei de stat, care a reușit cu succes să deprecieze cauza feministă și să instaureze aproape un dispreț unanim față de feminismul occidental, prezentându-l ca pe o preocupare burgheză a femeilor înstărite, nemulțumite.<sup>34</sup> Aceste reproșuri erau alimentate, mai ales de antipatia sovietică asupra Occidentului.

Astfel, în lumina argumentelor de mai sus, este pertinent să amintim faptul că avortul a fragmentat perspectivele sociale în jurul a două noțiuni antinomice, precum „pro-choice” și „pro-life”, care, deși am crede că au un caracter contemporan, în realitate, ele s-au manifestat

<sup>25</sup> Andrzej Kulczycki, *The Abortion Debate in the World Arena*, Palgrave Macmillan London, Londra, 1999, p.110.

<sup>26</sup> Ibidem, p.14.

<sup>27</sup> Tony Judt, *Postwar: A History of Europe Since 1945*, The penguin press, New York, 2005, pp.13-25.

<sup>28</sup> Andrzej Kulczycki, *op.cit.*, p.480.

<sup>29</sup> Ibidem, p.481, *apud.* Stefan Wyszyński, jurământul făcut în cadrul mănăstirii Jasna Góra, orașul Częstochowa. (tr.a.).

<sup>30</sup> Ibidem.

<sup>31</sup> Jill M. Bystydziński, *op.cit.*, p.503.

<sup>32</sup> Ibidem, *apud.*, Aulette, 1999.

<sup>33</sup> Ibidem, p.504.

<sup>34</sup> Ibidem, p.505.



constant de-a lungul istoriei. În mod evident, nu puteau fi intitulate astfel, dar ținta era aceeași.

Motiv pentru care, perioada anilor '60 și '70 a fost martorul protestelor duse în numele noțiunii „pro-viață”, întrucât, activiștii catolici pro-viață au reacționat cu campanii anti-avort în biserici.<sup>35</sup> Mai mult decât atât, aceștia au emis o petiție adresată Parlamentului, în anul 1977, semnată de aproximativ douăsprezece mii de cetățeni.<sup>36</sup> Însă, accentul era pus în cazul acesta pe autoritățile comuniste, care erau prezentate ca fiind dușmani ai națiunii poloneze, iar legislația care permitea avortul la cerere, era văzută ca fiind în detrimentul existenței națiunii din punct de vedere biologic, fiind un act de biopolitică comunistă antipolonez.<sup>37</sup>

Conform lucrării lui Andrzej Kulczycki, *Abortion Policy in Postcommunist Europe: The Conflict in Poland. Population and Development*, în perioada 1970-1980 în Republica Polonă, s-a o înregistrat o incidență a avortului de aproximativ 450.000 de întreruperi de sarcină anual.<sup>38</sup> Această statistică arată nevoia acută a unui cadru legal bine stabilit de către guvern, care să permită femeilor să își exercite în condiții de siguranță acest drept. În ciuda acestor aspecte, în anii 1980, sub presiunea Bisericii Catolice, care așa cum am prezentat și mai sus, avea o influență semnificativă în societatea poloneză, guvernul comunist a început să încerce să restricționeze accesul la avort.

Acest lucru a culminat cu introducerea legii avortului din 1989, care a impus restricții severe asupra avortului. Conform acestei legi, avortul era permis doar în cazurile de pericol pentru viața sau sănătatea femeii, anomalii grave ale fătului sau viol. Această schimbare a stârnit proteste masive în întreaga țară și a fost considerată una dintre cauzele căderii regimului comunist în Polonia.<sup>39</sup> Așadar, vom observa cu ajutorul celui de-al doilea capitol, care va trata perioada de tranziție a Republicii Polone de la căderea comunismului până la integrarea acesteia în Uniunii Europene, felul în care guvernul polonez a făcut față presiunii politice și sociale, provocată și alimentată de căderea comunismului din anul 1989, care a zguduit Europa de Est și a lăsat în urmă o stare de confuzie și numeroase eforturi de reconstrucție.

## CAPITOLUL 2

### PERIOADA DE TRANZIȚIE: DE LA CĂDEREA COMUNISMULUI PÂNĂ LA INTEGRAREA EUROPEANĂ

#### 2.1. PERIOADA POST-COMUNISTĂ

După prăbușirea regimului comunist, statele est europene s-au regăsit într-o stare de instabilitate profundă, în care echilibrul politic, social și economic a fost puternic perturbat, lăsând o amprentă durabilă asupra evoluției lor ulterioare. Cea mai pregnantă consecință a acestui declin, a putut fi observată în provocarea de a trasa direcții, dintr-un regim comunist opresiv către unul democratic, întâmpinând pe drumul lor obstacole precum instabilitatea politică, lupta pentru putere și fragilitatea instituțiilor democratice în formare.<sup>40</sup> Republica Polonă era una dintre aceste țări, iar libertatea dobândită odată cu instaurarea regimului democratic, reprezenta un proces incert și greu de stăpânit.<sup>41</sup>

Literatura de specialitate încadrează procesul Republicii Polone într-o triplă tranziție, observată în trei mari domenii: politic, economic și cultural, aspecte iminente în viața umană, care, în mod evident, produc efecte relevante pentru subiectul acestei lucrări.<sup>42</sup> În plus, autorii de specialitate, precum Jacqueline Heinen, consideră perioada comunistă drept o ascensiune masculină, care a dictat cursul politicilor de gen în Europa de Est de-a lungul comunismului, motiv pentru care, moștenirea revoluțiilor din 1989 au constituit, credea Heinen, geneza democrației masculine pentru Republica Polonă.<sup>43</sup>

Astfel, cu toate că forma de guvernare era mult mai liberală, progresul femeilor poloneze era încetinit, credea Frances Millard, acesta susținând ideea conform căreia, absența femeilor în sfera politică ca voci disidente, era echivalentă cu îngrădirea și mai pregnantă a drepturilor acestora.<sup>44</sup> Anna Popowicz era un exemplu al unei voci disidente în societatea polonă post-comunistă, fiind un plenipotențiar independent pentru femei și familie, dar care, odată cu venirea la putere a noului guvern conservator condus de Jan Olszewski din 1992, a fost demisă sumar din

<sup>35</sup> Marta Bucholc, *Abortion Law and Human Rights in Poland: The Closing of the Jurisprudential Horizon*, Asser Press, Varșovia, 2022, p.81.

<sup>36</sup> Ibidem.

<sup>37</sup> Ibidem, p.82.

<sup>38</sup> Andrzej Kulczycki, *Abortion Policy in Postcommunist Europe: The Conflict in Poland*, Palgrave Macmillan, Londra, 1995, p.474.

<sup>39</sup> Frances Millard, *Women in Poland: The impact of post-communist transformation 1989-94*, Routledge, Londra, 2008, pp.61-62.

<sup>40</sup> Francis Fukuyama, *The End of History and the Last Man*, The Free Press, Toronto, 1992, pp. 143-153.

<sup>41</sup> Agata Chelstowska; Agata Ignaciuk, „Criminalization, Medicalization, and Stigmatization: Genealogies of Abortion Activism in Poland”, în: *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, vol.48, nr.2, 2023, pp.35-38.

<sup>42</sup> Frances Millard, *op.cit.*, *apud.*, Offe, 1991, p.60.

<sup>43</sup> Ibidem, p.61.

<sup>44</sup> Ibidem, p.62.

funcție.<sup>45</sup> Dorința acesteia de a aduce schimbări în politicile publice de avort și nu numai, a fost, considera Olszewski, în contrapunct cu principiile conservatoare promovate de guvernul acestuia. Astfel, făcând un salt temporal, abia în anul 1994, femeilor poloneze li s-a atribuit o nouă voce, un reprezentant în sfera politică și anume Barbara Bilda, care a încercat să înainteze perspectivele Annei Popowicz.<sup>46</sup>

În ciuda acestor aspecte, feminismul polonez a izbutit să urce câteva trepte pe scara progresului post-comunist, întrucât, la începutul anilor 1990, acestea au obținut avantaje promițătoare în domeniu educațional, iar prezența femeilor în cadrul învățământului superior a crescut considerabil, fapt ce le-a oferit acestora șansa de a depăși sfera vicioasă a tradiției.<sup>47</sup> Putem observa, astfel, felul în care influența capitalistă s-a resimțit în statele est-europene, precum și efectele pe care le-a avut asupra acestor state. Totuși, într-un astfel de climat fragil, breșele sistemului medical s-au accentuat și mai tare, iar subdezvoltarea serviciilor de sănătate era iminentă.<sup>48</sup>

Astfel, așa cum era de așteptat, acest aspect a afectat în mod direct accesul femeilor la servicii de sănătate reproductive, mai ales la avorturi sigure și legale.

Însă, acesta nu era singurul obstacol ce despărțea practic femeile de un drept ce li se cuvenea, deoarece, vom observa dinamica politicilor de avort de-a lungul acestei perioade, raportându-ne la influența iminentă a Bisericii Catolice asupra acestor decizii, într-un stat aproape unitar catolic, precum și felul în care, implicarea sfântului lăcaș a schimbat drastic destinul femeilor poloneze.<sup>49</sup>

Leadership-ul catolic a exercitat o influență semnificativă asupra gândirii și atitudinilor mulțimii poloneze față de problematica avortului. Această gândire a fost ghidată predominant de „Scrisoarea Enciclică Humanae Vitae a suveranului pontif Paul al VI-lea”, prin care a statuat în mod clar, atitudinea Bisericii față de orice formă de liberalizare a avortului, punând accentul pe respectarea legilor naturii și a ordinii divine.<sup>50</sup>

Avortul era interpretat de către aceștia, drept un afront asupra demnității umane, fiind o primejdie la adresa întregii culturi, iar progresul civilizațional precum și partizanii acestei mișcări,

erau văzuți de către Biserică și adepții ei, drept o „civilizație a morții”.<sup>51</sup>

Această construcție a relației dintre drepturile omului și legile privind avortul a rămas, până în prezent, ca argument de bază în discursul național-conservator privind avortul în Republica Polonă.<sup>52</sup> După cum putem observa, traiectoria politicilor de avort a fost sugestionată de către sfântul lăcaș catolic, care a impulsionat în mod constant aplicarea unor restricții suplimentare și a zădărnicit orice liberalizare a acestuia.

Astfel, deși următorul scenariu părea mult mai previzibil pentru perioada comunistă, surprinzător a fost să observăm faptul că, sub cupola presiunilor Bisericii Catolice, în anul 1993, ia naștere una dintre cele mai restrictive legi din Europa post-comunistă privind avortul.<sup>53</sup> Această acțiune legislativă permitea avortul doar în baza a trei circumstanțe definite clar de autoritățile naționale: în cazul în care sarcina reprezenta un pericol pentru siguranța femeii, ori dacă fătul era rezultatul unui viol sau a unui incest, precum și malformația fătului; era exclusă, astfel, sub orice formă, întreruperea sarcinii pe motive sociale ce țin de dorința personală a femeilor.<sup>54</sup> Legea este cunoscută în Republica Polonă sub numele de „compromisul privind avortul”, deoarece guvernul a acceptat dorința Episcopiei fără a interzice, însă, complet avortul.<sup>55</sup>

Mai mult decât atât, potrivit Bisericii Catolice, procrearea este „misiunea supremă a femeii”, chiar și atunci când aceasta implică riscuri pentru sănătatea sau viața ei.<sup>56</sup>

Putem observa, astfel, felul în care logosul Bisericii a avut un impact semnificativ asupra elaborării și evoluției unei politici publice. Așa cum ne-am fi așteptat, consecințele erau extrem de dure, întrucât, efectuarea unei întreruperi de sarcini care nu se încadra în cele trei contexte de mai sus, se pedepsea cu cel puțin doi ani de închisoare.<sup>57</sup>

Este unanim recunoscut faptul că, potrivit analizei autorilor de specialitate, această lege a fost adoptată ca o recompensă simbolică pentru Biserica Catolică pentru sprijinul acordat de către sindicatul *Solidaritatea* în anii 1980, care a contribuit la prăbușirea sistemului socialist și la consolidarea influenței religioase în sfera

<sup>45</sup> Ibidem, p.69.

<sup>46</sup> Ibidem.

<sup>47</sup> Anna Kowalczyk, „Women under State Socialism” în: *Historical Materialism*, vol.24, 2016, pp.234-243.

<sup>48</sup> Barbara Klugman; Debbie Budlender, „Advocating for Abortion Access: Eleven Country Studies”, în: *The Women's Health Project*, vol.2, 2001, pag.25.

<sup>49</sup> Ibidem. p.27.

<sup>50</sup> Marta Bucholc, *op.cit.*, p.82.

<sup>51</sup> Ibidem, p.83.

<sup>52</sup> Ibidem.

<sup>53</sup> Ibidem, p.84.

<sup>54</sup> Ibidem, p.88.

<sup>55</sup> Sydney Calkin and Monika Ewa Kaminska, *op.cit.*, p.115.

<sup>56</sup> Małgorzata Fuszara, Legal Regulation of Abortion in Poland- Journal of Women in Culture and Society, în *University of Chicago*, number 2, vol.49, 1991, p.125.

<sup>57</sup> Sydney Calkin and Monika Ewa Kaminska, *op.cit.*, p.116.



legislativă.<sup>58</sup> Sindicatul național *Solidaritatea*, condus de Lech Wałęsa, însuma majoritatea forței de muncă din Republica Polonă și beneficia de un sprijin semnificativ din partea Bisericii Catolice, în special prin intervenția papei Ioan Paul al II-lea.<sup>59</sup> Anii respectivi „aduc o creștere a influenței Bisericii și confirmă rolul religiei ca liant național.”<sup>60</sup> Observăm acest comportament odată cu „vizitele noului Ioan Paul al II-lea, întrucât, mai mult ca niciodată, Biserica poloneză apare drept unica forță de coagulare capabilă să dinamizeze majoritatea populației.”<sup>61</sup>

Motiv pentru care, aceasta a fost văzută drept un erou al libertății, care a luptat împotriva opoziției, respectiv a socialismului și a reușit, ulterior, să obțină acces direct la dezbaterea publică și la mass-media, care era în curs de a-și îndrepta atenția de la problemele independenței naționale și a libertăților religioase, către conținutul politicilor publice din noua societate democratizată.<sup>62</sup> Opozabilă, era mișcarea feministă, care a ripostat împotriva acestei legi, generând o mobilizare considerabilă în societatea poloneză, care s-a materializat atât prin proteste masive, activism și campanii de conștientizare, cât și prin lobby.<sup>63</sup> Aceste proteste au continuat timp de mai multe luni și au atras atenția la nivel internațional. Ele au generat dezbateri intense în societatea poloneză și au contribuit la creșterea conștientizării asupra drepturilor femeilor și a problemelor legate de sănătatea reproductivă.<sup>64</sup>

Cu toate că restricțiile asupra avortului au rămas în vigoare pentru o perioadă lungă de timp, protestele au contribuit la consolidarea mișcării feministe și la angajamentul continuu pentru drepturile femeilor în Republica Polonă.<sup>65</sup> Malgorzata Fuszara este una dintre figurile fruntașe ale mișcării feministe, recunoscută atât pentru contribuțiile sale academice remarcabile, cât și pentru activismul său dedicat în promovarea drepturilor femeilor și a egalității de gen.<sup>66</sup> În plus, în calitate de sociolog și cercetător, Fuszara a adus o contribuție semnificativă pentru

înțelegerea profundă a problemelor de gen din societatea poloneză, iar lucrările sale academice au explorat subiecte sensibile precum relațiile de gen, violența domestică, politicile publice privind egalitatea și impactul acestora asupra indivizilor și comunităților, devenind astfel, unul dintre principalii piloni a mișcării feministe în societatea polonă.<sup>67</sup> Din nefericire, toate aceste demersuri purtate în numele femeilor, nu au avut în totalitate rezultatul scontat, întrucât, numărul estimat de avorturi clandestine în Republica Polonă, deși este imposibil de evaluat cu exactitate, a oscilat între 80.000 și 150.000 pe an de la reformele legale din 1993.<sup>68</sup>

Astfel, guvernul polonez, împreună cu Episcopia, nu doar că privau femeile de o decizie ce trebuia să le aparțină în totalitate, ci le împingeau să apeleze la practici mai puțin sigure pentru propria siguranță, punându-le astfel, viața în pericol. Practic, putem observa faptul că, în Republica Polonă, situația post-comunistă s-a prezentat a fi mult mai tenebroasă decât ne-am fi așteptat, iar mângâina în care erau prinse femeile, pare că se strângea tot mai mult. Între anii 1993 și 1996, Polonia a rămas adânc înrădăcinată într-o stare de inerție legislativă în ceea ce privește drepturile reproductive ale femeilor.<sup>69</sup> Adoptarea legii restrictive privind avortul în 1993, a stabilit un cadru rigid în domeniu, iar pentru o perioadă de trei ani, nu s-au înregistrat modificări semnificative în această privință.

Motiv pentru care, abia în anul 1996, inițiativele de liberalizare a legislației avortului au dat randament, astfel încât, executivul a adus un amendament legii din 1993, adăugând un al patrulea criteriu pentru a beneficia de un avort legal, și anume, condițiile de viață dificile, care includ fie incapacitatea economică de a crește un copil, fie existența unei familii monoparentale.<sup>70</sup> Practic, s-a revenit la situația a priori legii din 1993.

În mod evident, Biserica a reacționat dur, catalogând decizia decidenților, ca fiind un act, nu numai anti-creștin, ci și antipolonez și antiuman.<sup>71</sup> Pe de altă parte, nu doar că Episcopia împreună cu partizanii pro-viață, au verbalizat dezacordul față de această decizie, ba chiar au hotărât să protesteze în fața clinicilor care efectuau avorturi, ori să trimită scrisori deschise către guvernul polonez, prin care judecau dur această

<sup>58</sup> Atina Krajewska „Revisiting Polish Abortion Law: Doctors and Institutions in a Restrictive Regime” în: *SAGE Publications*, New York, 2022, p.380, *apud*, Zielińska, 1990.

<sup>59</sup> Timothy Garton Ash, *The Polish Revolution: Solidarity*, Penguin Books, Londra, 1983, p.17.

<sup>60</sup> Jean-François Soulet, *Istoria Europei de Est, de la al doilea Război Mondial până în prezent*, Polirom, Iași, 2008, p.16.

<sup>61</sup> Ibidem.

<sup>62</sup> Dorota Szelewa, „Killing unborn children? The Catholic Church and Abortion Law in Poland Since 1989” în: *SAGE Publications*, Vol. 25, 2016, p.743.

<sup>63</sup> Atina Krajewska, *op.cit.*, p.381.

<sup>64</sup> Ibidem.

<sup>65</sup> Ibidem, p.382.

<sup>66</sup> Ibidem, p.390.

<sup>67</sup> Ibidem.

<sup>68</sup> Ibidem, p.391.

<sup>69</sup> Dorota Szelewa, *op.cit.*, p.745.

<sup>70</sup> Ibidem, p.746

<sup>71</sup> Ibidem, p.747, *apud*, Zielińska, 2000.

hotărâre.<sup>72</sup> Mai mult decât atât, un post de radio conservator numit „Radio Maryja” a câștigat o popularitate enormă, datorită directorului său, preotul Tadeusz Rydzyk care a devenit un nou lider spiritual, cu ajutorul declarațiilor conservatoare pe care le făcea în spațiul public. Astfel, în timpul unei conferințe de presă, acesta afirmă faptul că, atrocitățile făcute de Hitler și Stalin societății polone, sunt suficiente.<sup>73</sup>

Putem observa, astfel, presiunile pe care Biserica și activiștii pro-viață le-au făcut asupra decidenților politici de a îngrădi în totalitate autonomia femeilor asupra propriului corp. În această perioadă de tranziție, mai exact în 1997, contextul politic în Republica Polonă se schimbă, coaliția de stânga pierde alegerile, frâiele puterii fiind acum în mâinile partidelor de dreapta.<sup>74</sup> Astfel, guvernul era alcătuit dintr-un partid descendent sindicatului Solidaritatea împreună cu partidul Uniunea Libertății.<sup>75</sup> De asemenea, este important de menționat faptul că, ultimul amendament adus legii din 1993, respectiv condițiile de viață dificile, ori situația unei familii monoparentale, a fost abrogat în anul 1997 de către noul guvern.<sup>76</sup>

Timp de mai mulți ani, legislația privind avortul își păstrează într-o măsură predominantă forma pe care a căpătat-o în anul 1993, însă, în contextul aspirației Republicii Polone de a deveni membru al Uniunii Europene, se remarcă organizația „Asociația femeilor de 8 martie”, care, în februarie 2002, emite o scrisoare deschisă către Parlamentul European, prin care atrage atenția asupra încălcării drepturilor omului și implicării intruzive a Bisericii Catolice în viețile femeilor.<sup>77</sup>

Astfel, intenționez să urmăresc în umărtorul subcapitol parcursul Republicii Polone ca stat membru al Uniunii Europene, precum și felul în care aceasta se va conforma valorilor comune europene. De asemenea, voi explora modul în care politicile de avort au evoluat în timp, sub influența atât a legislației interne, cât și a normelor și directivelor europene, precum și a obligațiilor pe care orice stat membru le are față de Uniune. Intenționez, totodată, să analizez impactul acestor politici publice asupra drepturilor reproductive și asupra societății poloneze în ansamblu, punând

în lumină aspectele de suveranitate statală și angajamentul față de valorile europene.

## 2.2. REPUBLICA POLONĂ CA STAT MEMBRU AL UNIUNII EUROPENE

Peisajul politic al Republicii Polone, începe în anul 2004, odată cu integrarea în Uniunea Europeană, să intre într-un proces european de transformare integrală.<sup>78</sup> Prin prisma apartenenței la UE, statele membre au responsabilitatea de a respecta și promova valorile comune ale Uniunii, precum democrația, statul de drept, drepturile omului și respectarea diversității culturale.<sup>79</sup> De asemenea, un stat membru are obligativitatea de a pune în aplicare *acquis* comunitar, de a implementa și de a transpune în legislația sa națională, directivele și regulamentele europene.<sup>80</sup>

Pentru Republica Polonă, punctul de cotitură a fost conturat de intersecția dintre valorile conservatoare ale societății poloneze și principiile europene sugestionate statelor membre de către Uniune.<sup>81</sup> Motiv pentru care, în această analiză ne propunem să examinăm evoluția polonă în privința liberalizării avortului în contextul apartenenței sale la UE. Vom explora schimbările legislative, dezbaterile sociale și influențele interne și externe care au afectat direcția politicilor în acest subiect sensibil. În final, vom căuta să înțelegem mai bine, modul în care Republica Polonă, ca stat membru al UE, gestionează tensiunile și discrepanțele dintre valorile sale naționale și așteptările europene, într-o problemă atât de complexă și încărcată ideologic.

Așadar, după cum am putut observa cu ajutorul capitolelor anterioare, avortul în Republica Polonă era într-o oscilație continuă, un pas înainte și doi pași înapoi.<sup>82</sup>

Uniunea Europeană a blamat legislația internă a Republicii Polone în privința avortului, mai exact articolul 38 al Constituției care interzice avortul și care statuează angajamentul statului de a proteja viața în orice etapă.<sup>83</sup> Deși UE nu are o legislație directă care să legalizeze avortul, aceasta exercită presiuni politice pentru a determina statele membre să legalizeze această procedură, întrucât, contravine principiilor ei de

<sup>72</sup> Ibidem, p.748.

<sup>73</sup> Ibidem.

<sup>74</sup> Andrzej Kulczycki, *op.cit.*, p.500.

<sup>75</sup> Ibidem.

<sup>76</sup> Julia Kapelańska-Pręgowska „The Scales of the European Court of Human Rights: Abortion Restriction in Poland, the European Consensus, and the State’s Margin of Appreciation” în: *Health and Human Rights Journal*, vol. 23, 2021, p.214.

<sup>77</sup> Dorota Szelewa, *op.cit.*, p.753.

<sup>78</sup> Julia Kapelańska-Pręgowska, *op.cit.*, p.215.

<sup>79</sup> Simon Usherwood; John Pinder, *Uniunea Europeană: O foarte scurtă introducere*, Litera, Chișinău, 2020, p.15.

<sup>80</sup> Ibidem, pp.16-18.

<sup>81</sup> Julia Kapelańska-Pręgowska, *op.cit.*, p.216.

<sup>82</sup> Alicia Czerwinski „Sex, Politics, and Religion: The Clash between Poland and the European Union over Abortion” în: *Denver Journal of International Law & Policy*, vol. 23, 2004, p.655.

<sup>83</sup> Ibidem, p.656.

bază, precum respectarea drepturilor omului.<sup>84</sup> Politica privind avortul este în primul rând o competență națională ce aparține fiecărui stat membru, motiv pentru care, UE nu poate impune în mod direct legalizarea acestuia ori slăbirea restricțiilor.<sup>85</sup>

Nu doar UE a criticat guvernul polon pentru această încălcare de drepturi, au fost, de asemenea, diverși actori externi care au tras un semnal de alarmă asupra acestui aspect, precum *Organizația Națiunilor Unite* (ONU), care a emis numeroase declarații și rapoarte critice prin care evidențiază violarea drepturilor femeilor, cerând guvernului polonez să respecte drepturile reproductive ale acestora, conform standardelor internaționale.<sup>86</sup>

Pentru același scop, a intervenit și *International Planned Parenthood Federation* (IPPF), o cunoscută organizație non-guvernamentală, ce militează pentru importanța sănătății sexuale și reproductive.<sup>87</sup> Aceasta a pledat pentru criticarea politicilor de avort din Republica Polonă și a depus eforturi majore în acest sens, întrucât, au colaborat cu organizații locale, precum *Feminoteka*, pentru a sprijini cât mai îndeaproape această problemă.<sup>88</sup>

*European Woman's Lobby* (EWL) este, de asemenea, un ocrotitor pentru drepturile femeilor, care, la rândul lui, a dat naștere unor presiuni politice majore asupra politicului polonez.<sup>89</sup>

În plus, față de organizațiile și actorii menționați anterior, *Curtea Europeană a Drepturilor Omului* (CEDO) a fost un actor important în contestarea politicilor privind avortul din legislația poloneză.<sup>90</sup> CEDO a avut rolul său în analizarea cazurilor individuale de încălcare a drepturilor omului, inclusiv cazurile legate de restricțiile privind avortul, pe care îl vom analiza în următorul capitol în speța *Tysiack vs. Poland* din 2007. În tot acest timp, pe plan intern, Biserica Catolică făcea la rândul ei presiuni asupra decidenților politici poloni pentru interzicerea totală a avortului. Timp de mai bine de un deceniu, legislația privind avortul în Republica Polonă, a funcționat pe baza legii date în anul 1993, în ciuda eforturilor pe care le-am amintit mai sus.<sup>91</sup>

Observăm, astfel, sfidarea de care a dat dovadă politicul polonez de-a lungul unei întregi perioade de presiuni și avize, sesizări, ori rapoarte, venite atât din partea UE, ori a CEDO, cât și din partea diferitelor organizații ce militează pentru protejarea femeilor. De asemenea, putem observa diferențele majore între perioada comunistă și perioada democratică, care, cu toate că se afla sub cupola influențelor europene de mai bine de zece ani, a avut în continuare această carență. Întrucât, deși avortul era parțial interzis în perioada comunistă, nu au existat eforturi atât de mari pentru abolirea cu orice preț a acestui drept, cum s-a întâmplat în perioada ce a urmat, mai exact între anii 2012-2016, când mobilizarea pentru interzicerea acestuia a fost uriașă și destul de îngrijorătoare pentru un stat european.<sup>92</sup>

Astfel, în perioada 2012-2016 în Republica Polonă, s-au intensificat eforturile pentru interzicerea completă a avortului, în principal sub guvernarea partidului conservator „Platforma Obywatelska”, condus de președintele Donald Tusk.<sup>93</sup> Am putut observa faptul că, în anul 2015, Curtea Constituțională a emis o hotărâre prin care a stabilit, imposibilitatea unui medic care invocă obiecția de conștiință pentru a refuza să efectueze avortul, de a îndrepta femeile către alte instituții medicale care le-ar putea ajuta.<sup>94</sup> Punctul culminant a fost atins în anul 2016, când o propunere legislativă denumită „proiectul de lege pentru protecția vieții umane în curs de dezvoltare” a intrat sub lupa legiuitorilor poloni.<sup>95</sup>

Acest proiect de lege a fost susținut de organizații conservatoare și religioase, iar guvernul a fost deschis în a-i sprijini.<sup>96</sup> În mod evident, proiectul de lege a stârnit un val imens de reacții negative, astfel au luat naștere „proteste negre”, îndreptate împotriva restricțiilor propuse și caracterizate prin participarea masivă a femeilor și nu numai.<sup>97</sup> Protestatarii purtau haine negre în semn de solidaritate și au ieșit în stradă pentru a-și exprima opoziția față de interzicerea avortului și pentru a-și apăra drepturile reproductive.<sup>98</sup> Astfel, din punct de vedere social, experții internaționali au subliniat faptul că legile restrictive privind avortul sporesc ratele mortalității și morbidității materne, nereușind practic, să-și atingă scopul, acela de a reduce rata avorturilor.<sup>99</sup>

<sup>84</sup> Ibidem.

<sup>85</sup> Ibidem, p.657.

<sup>86</sup> Freya Vacek „The Challenges of legalizing Abortion in the European Union” în: *Malmö University, Faculty of Culture and Society*, 2023 p.15.

<sup>87</sup> Ibidem, p.16.

<sup>88</sup> Ibidem.

<sup>89</sup> Alicia Czerwinski, *op.cit.*, pp. 655-656.

<sup>90</sup> Ibidem.

<sup>91</sup> Julia Kapelańska-Pręgowska, *op.cit.*, p.220.

<sup>92</sup> Ibidem. pp.221-225.

<sup>93</sup> Ibidem, p.230.

<sup>94</sup> Ibidem, pp.231-235, *apud*, Kulczycki (1995).

<sup>95</sup> Ibidem.

<sup>96</sup> Ibidem.

<sup>97</sup> Freya Vacek, *op.cit.*, pp.15-20.

<sup>98</sup> Ibidem.

<sup>99</sup> Julia Kapelańska-Pręgowska, *op.cit.*, p.236.



Ceea ce părea o posibilitate sumbră în anul 2016, s-a concretizat patru ani mai târziu, mai exact în anul 2020, atunci când Curtea Constituțională a Republicii Polone a revocat amendamentul care permite întreruperea sarcinii în cazul unei probabilități ridicate de anomalii fetale, considerându-l neconstituțional, întreruperea sarcinii fiind posibilă doar în cazul unei amenințări la adresa vieții mamei și în cazul violului.<sup>100</sup>

Partidul aflat la putere, respectiv Partidul Lege și Justiție (Prawo i Sprawiedliwość, PiS), condus în prezent de Jarosław Kaczyński, este un partid conservator și naționalist, de dreapta, care a adoptat o poziție de susținere față de hotărârea Tribunalului.<sup>101</sup> De asemenea, organul de justiție considera că întreruperile de sarcină, efectuate din cauza unor defecte fetale grave și incurabile sunt incompatibile cu Constituția poloneză.<sup>102</sup>

Astfel, putem observa faptul că, punerea în aplicare a unui drept fundamental, respectiv autonomia propriului corp, nu doar că reprezenta pentru Biserica Catolică un afront adus legii divine, era de asemenea, o acțiune lipsită de onoare adusă la adresa statului polonez.<sup>103</sup> Consecințele acestei hotărâri constituționale au conturat un cadrul social cât se poate de tenebros, întrucât, în noiembrie 2021, Republica Polonă s-a confruntat cu numeroase proteste sociale asociate îndeosebi, cu decesul unei paciente căreia i s-a refuzat întreruperea de sarcină, Izabela Sajbor, o tânără de doar douăzeci și unu de ani, ale cărei drepturi erau încălcate în mod abuziv, fapt ce a dus la decesul acesteia.<sup>104</sup>

Tânăra a murit ca urmare a unui șoc septic care s-a produs cel mai probabil din cauza rupturii premature a membranelor.<sup>105</sup> De atunci și până în prezent, Republica Polonă a traversat o perioadă tumultuoasă și încărcată de tensiuni în ceea ce privește politica privind avortul, în contextul apartenenței sale la Uniunea Europeană și a presiunilor interne și externe. Oscilațiile legislative ale avortului, eforturile susținute pentru restricționarea acestuia și reacțiile sociale ample au evidențiat discrepanțele dintre valorile conservatoare ale societății poloneze și așteptările europene referitoare la drepturile reproductive și autonomia femeilor.<sup>106</sup>

În ciuda presiunilor și contestațiilor, hotărârea Tribunalului Constituțional din 2020 de a restricționa în continuare accesul la avort a fost susținută de guvernul PiS și de Biserica Catolică, fiind percepută ca o reflectare a valorilor religioase și conservatoare dominante în colectivul polonez.<sup>107</sup>

Astfel, în lumina acestor argumente, putem constata faptul că, Republica Polonă de-a lungul parcursului ei european, a fost un stat care din pricina legislației interne a avortului, a generat mari controverse și nemulțumiri atât în rândul instituțiilor europene, dar mai ales în rândul actorilor externi, care au blamat în mod regulat, deciziile legiuitorilor poloni. O altă perspectivă ne permite să constatăm faptul că, munca mișcării feministe în societatea polonă nu și-a atins nici pe departe rezultatul scontat, ba din contră, drepturile femeilor pentru autonomia propriului corp au ajuns într-o stare latentă de regres.<sup>108</sup>

Prin urmare, prin intermediul următorului capitol, vom investiga modul în care politica guvernamentală privind avortul în Polonia a avut un efect distrugător asupra societății, având ca exemplu relevant cazul Tysiacy v. Polonia. Prin intermediul acestui studiu de caz, lucrarea își va întări și mai mult relevanța și credibilitatea, întrucât, se bazează pe un caz verosimil, care portretizează perfect consecințele implicării intruzive a Bisericii, în trasarea unor direcții legislative avantajoase pentru femeile din societatea poloneză.

### CAPITOLUL 3

#### STUDIU DE CAZ

#### (ALICJA TYSIAC VS REPUBLICA POLONĂ)

Cazul Alicja Tysiacy constituie un punct de referință în jurisprudența europeană în privința drepturilor reproductive și interpretarea acestora în cadrul CEDO, întrucât, a adus în atenția internațională, subiecte complexe legate de autonomia personală, sănătatea femeilor și interesele statului în cadrul legislației privind avortul.<sup>109</sup> În cazul de față, cu ajutorul acestui studiu de caz, vom putea observa obstacolele pe care le întâmpinau femeile societății polone atunci când își cereau un drept fundamental, consecințele internaționale pe care acest caz le-a

<sup>100</sup> Marta Bucholc, Marta Gospodarczyk, „Feminist Mobilization, Abortion Law and Political Images of Womanhood: Feminists as the worst minority” în: *Springer Link*, nr.1, 2024, pp. 143-175.

<sup>101</sup> Ibidem.

<sup>102</sup> Ibidem.

<sup>103</sup> Ibidem.

<sup>104</sup> Ibidem.

<sup>105</sup> Ibidem.

<sup>106</sup> Dagmara Szczepańska, „Dedicated to Nation but Against Women?”

National Narcissism Predicts Support for Anti-Abortion Laws in Poland”, în: *Sex Roles*, vol.87, 2022, p.99.

<sup>107</sup> Ibidem, p.100.

<sup>108</sup> Ibidem, pp.100-103.

<sup>109</sup> Nicolette Priaulx „Testing the Margin of Appreciation: Therapeutic Abortion, Reproductive ‘Rights’ and the Intriguing Case of Tysiacy v. Poland” în: *European Journal of Health Law*, vol.15, 2008 p.362.

adus, odată cu implicarea CEDO, paradoxul unui regim democratic, precum și nevoia stringentă de a asigura accesul femeilor la servicii de sănătate reproductivă sigure.

Astfel, la începutul anilor 2000, în Republica Polonă, Alicja Tysiăc solicita din cauza unor afecțiuni oftalmologice grave și incompatibile cu o sarcină sănătoasă, efectuarea unui avort.<sup>110</sup> Însă, acesteia i s-a refuzat solicitarea, deși politicile avortului funcționau în acea perioadă, conform legii din 1993, care permitea avortul în condiții riscante pentru sănătatea mamei sau a fătului. În plus, aceasta a fost examinată de trei oftalmologi, fiecare dintre aceștia concluzionând că, din cauza modificărilor patologice ale retinei, ducerea sarcinii la termen, constituia un risc pentru vederea sa, ba chiar orbirea parțială a pacientei din cauza desprinderii retinei.<sup>111</sup> Dar cu toate acestea, potrivit Camerei Medicilor, condiția medicală a tinerei nu era considerată suficient de eligibilă pentru a se încadra în criteriile legale, ce vizau întreruperea unei sarcini.<sup>112</sup>

Drept urmare, inevitabilul s-a produs, întrucât, așa cum spuneam în afirmațiile anterioare aceasta ar putea orbi din cauza desprinderii retinei, lucru care parțial s-a și întâmplat.<sup>113</sup> Motiv pentru care, considerând evenimentele de mai sus drept fază incipientă a acestui caz, ne putem muta atenția trei ani mai târziu, atunci când Alicja Tysiăc a adus în fața CEDO, încălcarea abuzivă a unui drept fundamental, contestând, așadar, legalitatea și constituționalitatea deciziei statului polonez în ceea ce privește drepturile sale reproductive.<sup>114</sup>

Înainte de a înainta în analiza noastră, este important de menționat faptul că, anterior sesizării CEDO, tânăra a epuizat toate pârghiile legale din cadrul național, neavând un deznădămint pozitiv, deoarece potrivit Camerei Medicilor, nu au existat dovezi care să ateste neglijență profesională din partea medicilor care s-au ocupat de aceasta, ori necesitatea unui avort terapeutic.<sup>115</sup> De asemenea, pe plan intern, mediatizarea cazului a stârnit un val de reacții negative, întrucât, într-o societate aproape unitară catolică, răspunsul social a fost unul extrem de ostil față de Alicja, punându-i la îndoială probitatea morală.<sup>116</sup>

Pe de altă parte, activiștii pro-choice au fost cei care au susținut în mod public decizia tinerei, fie că

vorbim despre organizații nonguvernamentale, precum Feminoteka, ori opinia publică creată cu ajutorul presei.<sup>117</sup> Așadar, în anul 2003, sub cupola dreptului comunitar, tânăra a invocat încălcarea abuzivă a celui de-al treilea articol al Convenției, care prevede în mod clar, interzicerea oricărui tratament degradant sau inuman asupra unui individ, acuzând astfel autoritățile naționale de un trament injust.<sup>118</sup>

În plus, Tysiăc și-a fundamentat argumentele aduse în fața CEDO prin refuzul primit de către medici pentru obținerea unui avort terapeutic, Alicja considerând că a fost expusă unor vătămări corporale grave și psihice, rezultate din cauza respingerii de care s-a lovit.<sup>119</sup>

Tot pentru a-și întări raționamentul, aceasta a invocat articolul opt al Constituției, prin care sunt prevăzute următoarele obligații ale statului: respectarea vieții private, precum și integritatea fizică și morală, aceasta considerând că ambele i-au fost încălcate în mod abuziv, prin refuzul unui avort terapeutic legal, cât și prin obligațiile pozitive ale statului, adică prin absența unui cadru juridic cuprinzător care să îi garanteze drepturile.<sup>120</sup>

Astfel, UE a criticat sfera legală sub care Republica Polonă a abordat problema avortului, evidențiind că, în ciuda statutului său de țară candidată UE, Republica Polonă a continuat să se bazeze pe legislația din 1993.<sup>121</sup> Este important de menționat faptul că, procesul Tysiăc s-a extins până în anul 2006, când guvernul polonez era sub cupola UE de doi ani, dar acest aspect nu a sugestionat modificări asupra legislației avortului.<sup>122</sup>

Astfel, putem observa faptul că, inclusiv sub presiunile internaționale, Republica Polonă și-a menținut temeiul legal din 1993, deși era extrem de dăunător pentru dezvoltarea și sănătatea femeilor.

Asemenea UE, și CEDO a condamnat fondul legislației al Republicii Polone, considerând că obstrucționează flagrant drepturile și libertățile femeilor, nedorind practic să îndeplinească criteriile internaționale pe care și le-a asumat odată cu intrarea în UE.<sup>123</sup>

Motiv pentru care, odată cu implicarea CEDO și expunerea sa într-un cadru internațional, cazul

<sup>110</sup> Ibidem.

<sup>111</sup> Ibidem.

<sup>112</sup> Ibidem, pp.363-366.

<sup>113</sup> Ibidem.

<sup>114</sup> Ibidem, p.367.

<sup>115</sup> Ibidem, p.368.

<sup>116</sup> Ibidem.

<sup>117</sup> Ibidem, p.388.

<sup>118</sup> Liliana Tojo, *Tools for the protection of human rights- Summaries of Jurisprudence Gender-based Violence*, CEJIL, Madrid, ediția a-2-a, 2010, pp.200-205.

<sup>119</sup> Ibidem.

<sup>120</sup> Ibidem.

<sup>121</sup> Ibidem, p.210.

<sup>122</sup> Ibidem.

<sup>123</sup> Ibidem, p.215.

Tysi c a contribuit la cre terea con tientiz rii cu privire la importanța garantării drepturilor reproductive ale femeilor în întreaga lume, generând discu ii  i dezbateri în organizații internaționale, guverne  i societate civilă cu privire la necesitatea respectării acestor drepturi fundamentale.<sup>124</sup> De asemenea, a contribuit la consolidarea mișcării pro-choice  i la cre terea aten iei asupra activit  ilor acestor organizații în promovarea  i apărarea drepturilor reproductive, precum Planned Parenthood.<sup>125</sup>

A adar, în urma unui studiu asupra acestui caz, putem spune că analiza  i decizia CEDO s-a axat într-o măsură predominantă pe trei factori cheie: examinarea legii din 1993, care potrivit Curții, prevedea sanc iuni penale pentru avorturile care nu respectau condi iile legale, întrucât, împreună cu lipsa procedurilor clare pentru evaluarea legalit  ii avortului, ar fi putut descuraja medicii să autorizeze avorturi, chiar  i în cazurile justificate medical, totodată, lipsa clarificării în lege ar fi putut duce la interpretări diferite  i la o aplicare inegală a acesteia în practică; dar nu în ultimul r nd, absen a procedurilor transparente pentru revizuirea deciziilor privind avortul legal, altfel spus, opacitatea unor modalit  i prin care o femeie sau un medic ar putea solicita sau efectua o revizuire a unei decizii medicale, referitoare la necesitatea sau eligibilitatea unui avort terapeutic în conformitate cu legislația polonă.<sup>126</sup>

Putem afirma faptul că, legea din 1993, a a cum reiese  i din analiza CEDO, a fost departe de a fi clară  i transparentă, întrucât, deși aceasta stipula că un avort era permis în caz de pericol pentru viața mamei sau anomalii fetale grave, definirea exactă a condi iilor medicale necesare pentru a justifica astfel de proceduri era subiectivă  i neclară.<sup>127</sup>

Această ambiguitate a lăsat loc interpretărilor variate  i subiective din partea medicilor  i a autorităților, ceea ce a dus la situa ii în care femeile au fost nevoite să se confrunte cu birocr tie  i  nt rzieri în obținerea unui avort necesar din motive de sănătate. Întregul proces a generat de-a lungul timpului, incertitudine  i dificult  i pentru femeile din Republica Polonă în accesarea serviciilor de avort, devenind treptat o barieră normativă  i psihologică uria   pe care acestea erau nevoite să o parcurgă pentru atingerea unui drept indispensabil unei societ  i democratice.<sup>128</sup>

Dacă din perspectivă politică cazul a scos în eviden  a nevoia absolută a unui cadru legislativ care să se muleze pe nevoile femeilor, din perspectivă socială, cazul Alicjei Tysi c a evidențiat tensiunile dintre biserică  i stat în Republica Polonă, unde după cum bine  tim, Biserica Catolică are un impact major asupra vieții publice  i politice. Cre terea activismului *pro-choice*  i cererile de reformă a legislației privind avortul au intrat în conflict cu pozi ia conservatoare a Bisericii Catolice, provoc nd tensiuni în societatea poloneză.<sup>129</sup>

Pe de altă parte, din punct de vedere psihologic am putea afirma faptul că, gestul acesteia de a contesta refuzul avortului terapeutic a fost la vremea aceea un act curajos  i ie it din tipare din mai multe motive, deoarece într-o cultură care adesea condamn  avortul  i promovează valorile tradiționale, decizia Alicjei de a lupta pentru drepturile sale reproductive a fost considerată un act de rezisten   împotriva presiunilor sociale  i religioase.<sup>130</sup>  n acest context, cazul Tysi c a devenit un focar ideologic, în care convingerile politice, valorile religioase  i drepturile individuale se intersectează  i se ciocnesc, generând dezbateri profunde  i controversate despre rolul statului în reglementarea aspectelor intime ale vieții individuale.<sup>131</sup>

Acest caz a scos în eviden  a aspecte legate de radicalismul  i extremismul ideologic, grupurile  i indivizii cu pozi ii radicale au fost implica i în dezbateri, uneori promov nd retorici extreme  i adopt nd tactici agresive în încercarea de a- i impune viziunile asupra altora.<sup>132</sup> Aceste dinamici au alimentat tensiuni suplimentare  i au complicat  i mai mult discu iile despre avort  i drepturile reproductive.  n baza argumentelor aduse de Alicja, CEDO  i-a fundamentat decizia pe baza interpretării  i aplicării articolelor relevante din cadrul Convenției, care protejează drepturile individuale  i libert  ile fundamentale în Europa, pe care statul polon le-a încălcat abuziv în cazul tinerei.<sup>133</sup>

 n cele din urmă, prin decizia sa din 2007, CEDO a stabilit că Republica Polonă a încălcat drepturile Alicjei Tysi c, confirm nd astfel importanța garantării drepturilor reproductive  i a accesului la servicii de sănătate reproductivă în conformitate cu standardele internaționale

<sup>124</sup> Agnieszka Kr l, „Women on strike: mobilizing against reproductive injustice in Poland”,  n: *International Feminist Journal of Politics*, vol.20, 2018, p.367.

<sup>125</sup> Ibidem, p.368.

<sup>126</sup> Nicolette Priaulx, *op.cit.*, pp.400-415.

<sup>127</sup> Ibidem.

<sup>128</sup> Ibidem, p.420.

<sup>129</sup> Agnieszka Kr l, *op.cit.*, p.369.

<sup>130</sup> Ibidem.

<sup>131</sup> Ibidem, p.370.

<sup>132</sup> Ibidem, pp.370-373.

<sup>133</sup> Joanna N. Erdman, „The Procedural Turn: Abortion at the European Court of Human Rights”,  n: *Reproductive Health Matters*, nr.2, 2014, p.25.



și europene.<sup>134</sup> Prin această concluzie, Tysiăc a obținut recunoașterea suferințelor fizice și mentale pe care le-a experimentat ca urmare a refuzului autorităților poloneze de a permite avortul terapeutic, evidențiind astfel impactul negativ al unor legi restrictive și nedemocratice asupra vieții individuale. Această hotărâre a reprezentat nu doar o victorie pentru Tysiăc, ci și o reafirmare a angajamentului Curții Europene în protejarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale în Europa.<sup>135</sup>

Principalul aspect al acestui capitol, pe care am dorit să-l evidențiez cu ajutorul studiului de caz, constă în observarea inconsecvenței cadrului legislativ al avortului, care în perioada anilor 2000 s-a dovedit a fi mult mai rigid și illogic, fiind totodată, elementul catalizator al mai multor cazuri tragice, decât a făcut-o perioada comunistă, care, surprinzător a oferit femeilor un cadrul legislativ ușor flexibil. Legile restrictive privind avortul au fost aspru înăsprite după căderea comunismului, limitând accesul femeilor la servicii de sănătate reproductivă și subminând total autonomia personală. Acest contrast între perioada comunistă și cea post-comunistă subliniază discrepanța dintre promisiunile democratice și realitatea tratamentului femeilor în ceea ce privește drepturile reproductive.

Motiv pentru care, Republica Polonă este exemplul perfect, că un regim poate fi considerat democratic în teorie sau în ceea ce privește structurile și instituțiile sale, dar cu toate acestea să nu ofere drepturi democratice în toate aspectele din viața cetățenilor săi.<sup>136</sup>

Mai mult decât atât, am putut observa și demonstra cu ajutorul acestui capitol, incapacitatea unui stat democratic de a se conforma obligațiilor propuse de autoritățile supranaționale, respectiv a normelor europene, alegând să urmeze aceleași pattern-uri legislative pe care le utiliza încă din 1918, subminând și mai mult autonomia femeilor asupra propriului corp.<sup>137</sup>

În lumina acestor aspecte, cazul Alicja Tysiăc a avut un impact semnificativ atât în sfera internă socială, prin evidențierea tensiunilor și dezbaterilor legate de avort și drepturilor reproductive, cât și în plan internațional, prin sublinierea necesității respectării standardelor internaționale în protejarea drepturilor omului și a sănătății reproductive.<sup>138</sup>

Este un exemplu elocvent al modului în care lupta pentru drepturile individuale poate aduce schimbări semnificative în conștiința socială și în practicile juridice la nivel global.

## CONCLUZII

Lucrarea de față a analizat amănunțit dinamica politicilor publice de avort în Republica Polonă de-a lungul mai multor perioade până în prezent. Ea a avut la bază ipoteza conform căreia, *schimbările legislative în politica de avort din Republica Polonă au fost influențate în mod semnificativ de impactul frontal dintre valorile religioase, care au o greutate imensă în societatea poloneză și nevoia imperioasă de a oferi femeilor un cadru sigur și legal, conform democrației și implicit criteriilor internaționale.*

În acest sens, bazându-ne pe studiul amănunțit al acestui subiect controversat, putem afirma faptul că, de-a lungul decadelor, Republica Polonă a navigat între influențele conservatoare interne și presiunile internaționale pentru a respecta drepturile fundamentale ale femeilor. Acest litigiu a generat o serie de schimbări legislative, proteste sociale și decizii juridice care au modelat peisajul actual al politicilor avortului. Mentalitatea patriarhală constituie, de asemenea, un al factor disturbator pentru emanciparea femeilor.

Am reușit, așadar, să validez acuratețea întrebărilor de cercetare ale acestui studiu, demonstrând cu exemple clare cum Biserica Catolică a sugestionat de-a lungul anilor traseul politicilor publice, devenind treptat un actor extrem de relevant în acest proces de elaborare. Totodată, perioada post-comunistă, a oferit într-adevăr un cadrul mult mai rigid și mai illogic, afirmație pe care am validat-o și mai profund cu ajutorul studiului de caz.

Astfel, cu ajutorul primului capitol am putut observa carențele sistemului medical din Republica Polonă imediat după dobândirea independenței (1918), fapt ce s-a răspândit și a generat confuzie și în privința avortului, care oricum, la acea vreme era un subiect greu de atins din orice punct de vedere, dar mai ales legislativ. Avorturile efectuate de-a lungul acelei perioade și celei care a urmat, au avut un caracter ilicit și efectuate în condiții nesigure, fără asistență medicală adecvată, fapt ce a dus la complicații grave și, în unele cazuri, la deces. Am putut observa cu ajutorul statisticilor oferite de diverși autori de specialitate, necesitatea absolută de elaborare a unui cadrul legislativ mai indulgent, care să îmbrățișeze nevoile femeilor și dreptul acestora asupra propriului corp.

<sup>134</sup> Ibidem, p.27.

<sup>135</sup> Ibidem.

<sup>136</sup> Ibidem, p.28.

<sup>137</sup> Virginia Santini, „Our right to choose: challenging the state's control over women's bodies”, în: *Haldane Society of Socialist Lawyers*, nr.72, 2016, pp.39-41.

<sup>138</sup> Ibidem.

Totodată, am observat influența și implicarea activă a Bisericii Catolice în situații ce vizează în mod expres politicul polonez, devenind astfel un actor extrem de relevant în acțiunea legislativă ce viza avortul în Republica Polonă.

Această influență a fost facilitată de relațiile strânse dintre liderii religioși și politicienii conservatori, care au văzut în Biserică un aliat puternic în promovarea unei societăți bazate pe valorile creștine, care să corespundă principiilor catolice. În plus, odată cu înființarea *Solidaritatea* și cu sprijinul oferit acestui sindicat, Biserica a câștigat o însemnătate și mai mare în ochii polonezilor. Treptat, am putut observa cum sfântul lăcaș, a devenit o parte intrinsecă a procesului legislativ ce viza avortul în Republica Polonă.

Într-o manieră asemănătoare, perioada interbelică nu a adus politicilor de avort vreun succes semnificativ sau măcar vreo urmă de speranță, întrucât, cadrul legislativ restrictiv ce viza această practică, era moștenit de la legiuitorii precedenți. În plus, în acea perioadă, nici nu se putea pune problema de o relaxare a contextului legislativ, întrucât, vorbim despre o țară puternic influențată de valori conservatoare, profund patriarhală și alipită valorilor Blocului Comunist.

Pe de altă parte, în timpul perioadei comuniste, am putut observa, suprinzător, o relaxare a cadrului legislativ, care a devenit ușor flexibil, iar influența Bisericii Catolice în deciziile politice s-a diminuat într-o oarecare măsură. Avortul a ajuns să fie permis și pe motive socio-economice, comparativ cu perioada interbelică, atunci când avortul era permis doar în cazul unor anomalii fetale sau boli materne, viol ori incest.

Acest capitol și-a continuat studiul cronologic și a tratat, de asemenea și perioada de după 1989, atunci când într-un context neașteptat, întrucât, se presupune că odată cu căderea blocului comunist, democrația trebuia să își urmeze cursul, dar suprinzător a fost să observăm faptul că, politicile avortului au fost din nou limitate absurd. Astfel, dobândirea democrației a reprezentat, paradoxal, un punct de cotitură mult mai mare în legislația avortului, decât o făcuse până atunci regimul comunist.

Noile guverne democratice au adoptat o viziune mult mai conservatoare, sub influența crescândă a Bisericii Catolice. Influența acesteia creștea, datorită felului în care societatea o personifica, drept un erou al poporului, pentru faptul că s-a opus și a luptat împotriva regimului. La îndemnul ei a apărut legea din 1993, cunoscută oficial sub denumirea „compromisul privind avortul”, care a restabilit cadrul inițial al

liberalizării avortului, dar de data aceasta într-un context aparent democratic, întrucât legea prevedea următoarele situații: risc pentru viața sau sănătatea mamei, malformații severe ale fătului sau sarcină rezultată din viol.

Generând astfel o contradicție între regimul democratic, care ar fi trebuit să respecte drepturile omului și legea absurdă și deloc democratică, în baza căreia au fost elaborate politicile publice ulterioare. Această legislație a fost un regres în ceea ce privește drepturile reproductive ale femeilor, reflectând tensiunile politice și sociale din perioada de tranziție. Mai mult decât atât, legea din 2020, care înlătură posibilitatea avortului în cazul unor anomalii fetale, a îndepărtat și mai mult principiile democratice din societatea poloneză, generând, după cum s-a observat, dezbateri aprinse pe plan internațional.

Restricțiile legale nu au dus la o reducere a numărului de avorturi, ci au împins multe femei către avorturi ilegale și nesigure. Studiile licenței mele, au arătat că numărul avorturilor clandestine în Republica Polonă este alarmant de mare, punând în pericol sănătatea și viața femeilor.

De asemenea, aderarea Republicii Polone la Uniunea Europeană în 2004 a adus noi presiuni pentru alinierea legislației naționale cu standardele europene privind drepturile omului. Deși UE nu are o legislație directă privind avortul, promovează principii fundamentale de egalitate de gen și drepturi reproductive. Acest context european a intensificat dezbaterile interne din Republica Polonă și a pus în lumină contradicțiile dintre legislația națională și valorile europene. În ciuda presiunilor, aceasta a menținut în mare măsură restricțiile, reflectând tensiunile dintre suveranitatea națională și obligațiile internaționale. Am constatat lipsa de cooperare a Republicii Polone în fața avizelor și recomandărilor primite de UE ori de CEDO, observând aceleași pattern-uri în spatele preorganelor legislative ce vizează avortul.

Prin intermediul studiului de caz am întărit scopul acestei lucrări, demonstrând cu ajutorul unei spețe concrete (Aliciei Tysiack vs Poland) conștiințele pe care legislația nedemocratică și instabilă din Republica Polonă, le-a avut asupra femeilor poloneze, mai exact asupra Aliciei Tysiack, care a hotărât să atragă atenția unui organ supranațional asupra unui abuz. Hotărârea CEDO în cazul Aliciei Tysiack a stabilit un precedent important, subliniind că restricțiile excesive privind avortul, pot constitui o încălcare a drepturilor fundamentale ale femeilor și pot fi inițiatorul, din nefericire, a unui dezechilibru

emoțional, psihic sau chiar al unui deces. Această decizie a creat presiuni suplimentare asupra guvernului polonez pentru a reconsidera legislația restrictivă și a asigura accesul la avorturi legale și sigure.

Cu toate acestea, răspunsul guvernului a fost adesea ambivalent, balansând între respectarea obligațiilor internaționale și menținerea valorilor tradiționale. În ciuda presiunilor CEDO, Republica Polonă a continuat să restrângă libertățile femeilor în ceea ce privește avortul, chiar și acum, la douăzeci de ani de la integrarea europeană. Decizia din 2020, constituie dovada clară a nerespectării dreptului internațional, în ciuda diferiților actori care fac presiuni politice semnificative pentru punerea în aplicare a democrației poloneze.

Motiv pentru care, lucrarea de față, a căutat să surprindă cât mai concis dinamica și parcursul politicilor publice privind avortul până în momentul de față.

Realitatea ne arată, din păcate, că încă nu putem vorbi de un legiuitor polon democrat, care îmbrățișează drepturile fundamentale ale femeilor. Acestea sunt în continuare private de un drept fundamental, fiind forțate să apeleze fie la practici nesigure, fie la ajutor medical transfrontalier.

Din punctul meu de vedere, consider că pentru a asigura protecția drepturilor reproductive și a sănătății femeilor, este esențial ca Republica Polonă să găsească un echilibru între valorile tradiționale și obligațiile internaționale. Ar fi aproape imposibil să vorbim despre o diviziune completă a celor doi actori: stat și biserică, precum în Franța sau Suedia, care sunt state laice, dar sunt de părere că e momentul ca femeile din Republica Polonă și nu numai, să își poată exercita un drept esențial în condiții sigure și libere. Totodată, acest cadru legislativ rigid și absurd, impus de către guvern, femeilor din Republica Polonă, ar trebui să constituie o problemă mult mai mare la nivel internațional, regional, ori local, întrucât, încalcă flagrant principiile democrației. Aceasta ar implica, din perspectiva mea, nu doar revizuirea legislației privind avortul, ci și promovarea unui dialog constructiv între guvern, Biserica Catolică, societatea civilă și comunitatea internațională.

Această analiză a încercat să ofere o nouă perspectivă asupra unui subiect extrem de controversat și friabil, prin intermediul unui stat care a ridicat multe semne de întrebare de-a lungul timpului, în ceea ce privește respectarea drepturilor omului și implicit a democrației. Pe de altă parte, unul dintre minusurile acestui studiu, ar putea fi reprezentat de faptul că

accentul nu a căzut în mare măsură pe raportul dintre tema aleasă și importanța ei în cadrul Relațiilor Internaționale (RI) așa cum ar fi trebuit să se întâmple.

În schimb, s-a axat mai mult pe normele și tensiunile interne, sugestionate de interacțiunea dintre valorile religioase și normele internaționale.

În cele din urmă, lucrarea de față, realizată cu ajutorul teoriei sociale-feminismul- pilon relevant în câmpul RI, a încercat să ofere diferite perspective asupra avortului, din lumina a două dimensiuni iminente vieții individului, precum cea socială și politică, axându-se mai mult pe intersecția dintre valorile religioase, împământenite în istoria societății poloneze și valorile europene, respectiv normele internaționale, care conturează prezentul Republicii Polone.

## BIBLIOGRAFIE

### Cărți

1. Ash, T.G. (1983), *The Polish Revolution: Solidarity*, Londra, Penguin Books.
2. Bucholc, M. (2022), *Abortion Law and Human Rights in Poland: The Closing of the Jurisprudential Horizon*, Varșovia, Asser Press.
3. Bystydzienski, M.J. (2017), *Women's Studies International Forum- The feminist movement in Poland: Why so slow?*, Oslo, ScienceDirect.
4. Beauvoir, S. (1949), *The second sex*, Paris, Gallimard.
5. Calkin, S., Kaminska, M.E., *Persistence and Change in Morality Policy: The Role of the Catholic Church in the Politics of Abortion in Ireland and Poland*, Londra, Sage Publications.
6. Fukuyama, F. (1992), *The End of History and the Last Man*, Toronto, The Free Press.
7. Hooks, B. (1984), *FEMINIST THEORY from margin to center*, Boston, Routledge.
8. Judt, T. (2005), *Postwar: A History of Europe Since 1945*, New York, THE PENGUIN PRESS.
9. Krajewska, A. (2021), *Feminist Legal Studies -Rupture and Continuity: Abortion, the Medical Profession, and the Transitional State—A Polish Case Study*, New York, Springer.
10. Kulczycki, A. (1999), *The Abortion Debate in the World Arena*, Londra, Palgrave Macmillan.
11. Kulczycki, A. (1995), *Abortion Policy in Postcommunist Europe: The Conflict in Poland*, Londra, Palgrave Macmillan.
12. Miroiu, A. (2001), *Introducere în analiza politicilor publice*, București, Paideia.
13. MacKinnon, C. A. (1989), *Toward a Feminist Theory of the State*, Londra, Harvard University Press.
14. Millard, F. (2008), *Women in Poland: The impact of post-communist transformation 1989–94*, Londra, Routledge.



15. Soulet, J.F. (2008), *Istoria Europei de Est, de la al doilea Război Mondial până în prezent*, Iași, Polirom.
16. Usherwood, S; Pinder, J. (2020), *Uniunea Europeana: O foarte scurtă introducere*, Chișinău Litera.
17. Vlad, I. (2012), *Feminismul- Ideologii politice actuale*, București, Polirom.

### Articole științifice

1. Bucholc, M.; Gospodarczyk, M. (2024) „Feminist Mobilization, Abortion Law and Political Images of Womanhood: Feminists as the worst minority”, Springer Link, nr. 1, pp. 143-175, via [https://doi.org/10.1007/978-3-031-49523-6\\_6](https://doi.org/10.1007/978-3-031-49523-6_6).
2. Czerwinski, A. (2004) „Sex, Politics, and Religion: The Clash between Poland and the European Union over Abortion”, Denver Journal of International Law & Policy, vol. 23, p.655, via <https://shorturl.at/bX5Xp>.
3. Chełstowska;A.;Ignaciuk,A.(2023)„Criminalization, Medicalization, and Stigmatization: Genealogies of Abortion Activism in Poland”, Signs: Journal of Women in Culture and Society,vol.48, nr.2, pp.35-38, via <https://doi.org/10.1086/722897>.
4. Erdman, J. N. (2014) „The Procedural Turn: abortion at the European Court of Human Rights”, Reproductive Health Matters, nr.2, p.25, via [https://doi.org/10.1016/S0968-8080\(14\)44798-0](https://doi.org/10.1016/S0968-8080(14)44798-0).
5. Fuszara, M. (1991) „Legal Regulation of Abortion in Poland-Journal of Women in Culture and Society”, University of Chicago, vol.49, p.125, via <https://doi.org/10.1086/494716>.
6. Krajewska, A. (2022) „Revisiting Polish Abortion Law: Doctors and Institutions in a Restrictive Regime”, SAGE Publications, vol.31, nr.3, p.380, via <https://doi.org/10.1177/09646639211040171>.
7. Król, A. (2018) „Women on strike: mobilizing against reproductive injustice in Poland”, International Feminist Journal of Politics, vol.20, p.367, via <https://doi.org/10.1080/14616742.2018.1460214>.
8. Kowalczyk, A. (2016) „Women under State Socialism”, Historical Materialism, vol.24, pp.234-243, via <https://doi.org/10.1163/1569206X-12341495>.
9. Klugman; B.; Budlender, D. (2001) „Advocating for Abortion Access:Eleven Country Studies”, The Women’s Health Project, vol.2, pag.25, via ISBN: 1-86383-283-4.
10. Kolodziejczyk, K. (2016) „Poland in the European Union. Ten years of membership”, UNISCI Journal, nr.39, p.18, via [https://doi.org/10.5209/rev\\_RUNI.2016.n40.51803](https://doi.org/10.5209/rev_RUNI.2016.n40.51803).
11. Kapelańska-Pręgowska, J. (2021), „The Scales of the European Court of Human Rights: Abortion Restriction in Poland, The European Consensus, and the State’s Margin of Appreciation” ; Health and Human Rights Journal, vol. 23, p.214, via <https://shorturl.at/erhGU>.
12. Moraru, A.; Bondar, F.; Alexandru, A. (2019) „Manual de politici publice”, Institutul pentru politici publice, ediția a-II-a, p.54, via <https://shorturl.at/fK4Yx>.
13. Priaulx. N. (2008) „Testing the Margin of Appreciation: Therapeutic Abortion, Reproductive Rights and the Intriguing Case of Tysiąc v. Poland” , European Journal of Health Law, vol.15, p.362, via <https://doi.org/10.1163/157180908X378382>.
14. Szelewa, D. (2016) „Killing unborn children? The Catholic Church and Abortion Law in Poland Since 1989” , SAGE Publications, Vol. 25, p.743, via <https://doi.org/10.1177/0964663916668247>.
15. Szczepańska, D. (2022) „Dedicated to Nation but Against Women? National Narcissism Predicts Support for Anti-Abortion Laws in Poland”, Sex Roles, vol.87, p.99, via <https://doi.org/10.1007/s11199-022-01303-3>.
16. Santini, V. (2016) „Our right to choose: challenging the state’s control over women’s bodies”, Haldane Society of Socialist Lawyers, pp.39-41, via <https://doi.org/10.13169/socialistlawyer.72.0039>.
17. Tickner, J.A., (2006) „Feminist responses to international security studies”, Taylor & Francis, vol.16, pp.43-48, via <https://doi.org/10.1080/1040265042000210148>.
18. Tomescu, A.; Todiraș, D.; Bîgiu, N.; Rogozea, L. (2013) „Problematica avortului în România și influența regimului comunist”, Universitatea Transilvania, Nr.1, p.75, via <https://shorturl.at/yluMT>.
19. Tufan, E. M., (2011) „Feminismul în relațiile internaționale, Analele Universității „Constantin Brâncuși” seria Litere și Științe Sociale, Nr.3, p.137, via <https://shorturl.at/bcJ9U>.
20. Tojo, L. (2010) „Tools for the protection of human rights- Summaries of Jurisprudence Gender-based Violence”, CEJIL, ediția a-2-a, pp.200-205, via <https://shorturl.at/SiS84>.
21. Vacek, F. (2023) „The Challenges of legalizing Abortion in the European Union”, Malmö University-Faculty of Culture and Society, Nr. 12, p.15, via <https://mau.diva-portal.org/smash/get/diva2:1774281/FULLTEXT01.pdf>.